

PALĄCY PROBLEM

2023

**JAK DZIAŁA KONTROLA PALENISK
W MAŁOPOLSCE**

PAŹDZIERNIK 2023

 **polski
alarm
smogowy**

Copyright
Stowarzyszenie Krakowski Alarm Smogowy

Kraków
Październik 2023

Koordinacja:
Anna Dworakowska

Zespół badawczy i opracowanie:

Ewa Lutomska
Natalia Matyasik

Zrealizowano ze środków Clean Air Fund

**CLEAN
AIR
FUND**

SPIS TREŚCI

5

Wstęp

6

Najważniejsze wyniki

8

Porównanie gmin ze strażą i bez straży gminnej

13

Porównanie działań kontrolnych w powiecie krakowskim,
nowotarskim, oświęcimskim oraz wielickim

19

Podsumowanie

WSTĘP

Wraz z początkiem 2023 roku w życie miał wejść najważniejszy zapis uchwały antysmogowej dla województwa małopolskiego, obligujący mieszkańców do wymiany przestarzałych, wysokoemisyjnych urządzeń grzewczych, które stanowią główną przyczynę zanieczyszczenia powietrza w regionie. We wrześniu 2022 roku Sejmik Województwa Małopolskiego, mimo wyraźnego sprzeciwu społecznego, zdecydował się jednak na wydłużenie terminu użytkowania najstarszych kotłów aż do maja 2024 roku, co oznaczało przyzwolenie na legalnie zanieczyszczanie powietrza jeszcze przez dwa sezony grzewcze. Był to również jasny sygnał dla społeczeństwa, że wprowadzane przepisy antysmogowe mogą być w łatwy sposób zmieniane, mają aktualnie mniejsze znaczenie, a co za tym idzie mieszkańcy mogą znacząco odłożyć w czasie decyzję o wymianie starego kotła. Potwierdza to fakt, iż po zmianie obowiązkowej daty likwidacji „kopciuchów”, liczba składanych wniosków o dotację na wymianę źródeł ciepła w ogólnopolskim programie Czyste Powietrze znacząco spadła, a Małopolska – dawny lider antysmogowej walki – spadła w rankingu województw pod tym kątem z pozycji drugiej na piątą.¹

Czy przez zmianę, która nastąpiła, zmniejszyła się intensywność kontroli pod kątem przestrzegania przepisów antysmogowych w Małopolsce? A może wręcz przeciwnie – z uwagi na przesunięcie terminu wymiany kotłów zwiększyła się ich liczba, aby podkreślić, iż temat ochrony powietrza wciąż ma znaczenie priorytetowe? Czy we wszystkich analizowanych powiatach kontrole palenisk prowadzone są w podobny sposób? Jak przedstawia się liczba zgłoszeń podejrzenia nieprzestrzegania przepisów antysmogowych oraz liczba kontroli w 2022 roku w porównaniu do 2021? Na te oraz inne istotne pytania z zakresu kontroli przestrzegania uchwały antysmogowej oraz zakazu spalania odpadów stara się odpowiedzieć ten krótki raport.

Szczegółowe informacje dotyczące prowadzonych działań kontrolnych w 2022 roku zostały zebrane z 60 małopolskich gmin, w tym ze wszystkich gmin powiatu krakowskiego, oświęcimskiego, nowotarskiego oraz wielickiego. Dane pozyskano w drodze dostępu do informacji publicznej. Informacje dotyczące roku 2021 pochodzą z poprzedniego raportu Polskiego Alarmu Smogowego pt. „Palący problem – Jak działa kontrola palenisk w Małopolsce”², w którym analizowano działania kontrolne w tych samych 60 gminach.

¹ <https://krakowskialarmsmogowy.pl/2023/01/11/duzy-spadek-malopolski-w-rankingu-wymiany-kopciuchow-winne-oslabienie-uchwaly-antysmogowej/>

² https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2022/05/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce_2022.pdf

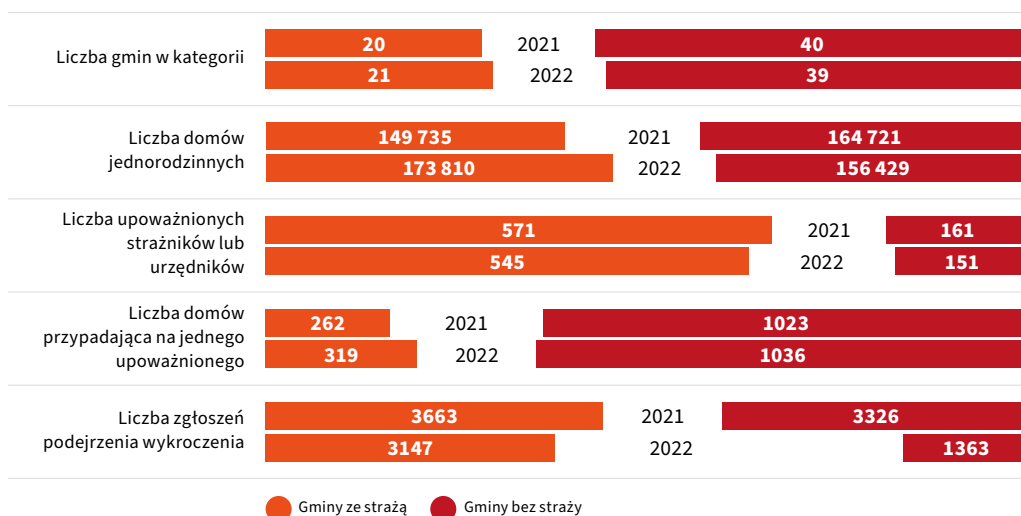
NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI

- Zarówno w roku 2021 jak i 2022 ogromny wpływ na liczbę i jakość prowadzonych kontroli (na ile są one skuteczne i czy sprawcy wykroczeń są karani) ma fakt, czy dana gmina posiada straż miejską lub gminną.
- W 2022 roku w porównaniu do roku ubiegłego zdecydowanie **spadła liczba zgłoszeń podejrzania wykroczenia**. W 2021 roku przyjęto blisko 7 tys. zgłoszeń, a w 2022 zaledwie 4,5 tys. Prawdopodobnym jest, iż mniejsza liczba zgłoszeń wynika ze zmiany uchwały antysmogowej i przekonania mieszkańców, iż przepisy dotyczące ochrony powietrza mają aktualnie mniejsze znaczenie. Na mniejszą liczbę zgłoszeń może mieć też wpływ ogólnie panujące przyzwolenie na palenie dowolnymi paliwami, co zostało kilkakrotnie podniesione przez czołowych polityków partii rządzącej. Nie bez znaczenia jest też kryzys energetyczny, który nastąpił na skutek napaści Rosji na Ukrainę w lutym 2022 roku.
- W 2022 roku **wzrosła liczba domów do kontroli, a sumaryczna liczba osób odpowiedzialnych za ich wykonywanie zamiast wzrosnąć – spadła**. W gminach ze strażą na jednego upoważnionego przypada teraz 319 domów jednorodzinnych, a w gminach bez straży aż 1036 gospodarstw domowych (ponad trzykrotnie więcej niż w gminach ze strażą). W 2021 roku było to odpowiednio 262 oraz 1023. Istnieje realna obawa, iż wpływa to negatywnie na jakość działań kontrolnych.
- **Liczba prowadzonych kontroli w 2022 roku utrzymuje się na zbliżonym do 2021 roku poziomie** (niewielki spadek – z 15 638 do 15 190). Zdecydowana większość z nich to jednak kontrole rutynowe (60% w gminach ze strażą miejską lub gminną oraz aż 80% w gminach bez straży). Do prowadzenia kontroli rutynowych zobowiązuje gminy Program ochrony powietrza, który określa minimalną liczbę tego typu kontroli.
- Porównując liczbę przeprowadzonych kontroli z liczbą osób upoważnionych do prowadzenia takich działań można zauważyć, iż w 2022 roku jeden kontroler wykonał średnio 22 kontrole. Biorąc pod uwagę liczbę dni roboczych w sezonie grzewczym (ok. 100 dni), **przeciętny urzędnik/strażnik realizował średnio niewiele ponad 1/5 kontroli dziennie**.
- **Jedynie 5% kontroli palenisk prowadzonych w 2022 roku w gminach ze strażą kończyło się identyfikacją wykroczenia**. W przypadku gmin bez straży wykrywalność była jeszcze niższa – 2%. W roku poprzednim było to odpowiednio 7% oraz 4%, co pokazuje, iż **podczas kontroli w 2022 rzadziej wykrywano spalanie odpadów lub nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej** niż w roku 2021.

- W 2022 roku **w gminach bez straży 38% stwierdzonych w trakcie kontroli naruszeń przepisów ochrony powietrza (np. spalanie odpadów) nie było w żaden sposób karnych**. W gminach ze strażą takich spraw było nieco mniej – **26%**.
- Uwagę zwraca również **bardzo niska wartość mandatów**. W 2022 roku w gminach ze strażą było to średnio 229 zł, a w gminach bez straży 198 zł – podczas gdy mandat karny za spalanie odpadów lub nieodpowiedniego paliwa może wynosić do 500 zł. Aktualnie nakładane mandaty, podobnie jak w roku ubiegłym, są bardzo niskie i najprawdopodobniej niewystarczające, aby powstrzymać mieszkańców przed potencjalnymi przyszłymi wykroczeniami w tym zakresie.
- Ważnym aspektem są również godziny, w których wykonywane są kontrole palenisk. **W zdecydowanej większości gmin bez straży kontrole prowadzone są jedynie w godzinach pracy urzędu**. Zaledwie 26% z nich deklaruje kontrolowanie również w innych porach. Oznacza to, że kontrole w większości tego typu gmin nie są prowadzone na przykład wieczorem, kiedy wiele osób dokłada paliwo do pieca lub kotta i może dochodzić do naruszenia przepisów dotyczących ochrony powietrza.

PORÓWNANIE GMIN ZE STRAŻĄ I BEZ STRAŻY GMINNEJ

W 2022 roku, 21 spośród analizowanych 60 gmin posiadało straż miejską lub gminną, natomiast 39 gmin nie miało straży. W gminach bez straży kontrole realizowane były przez upoważnionych urzędników, czasami we współpracy z policją (na 39 gmin bez straży, 17 deklaruje współpracę z policją). Zarówno w roku 2021 (analiza zawarta w poprzednim raporcie³) jak i 2022 to właśnie fakt, czy dana gmina posiada straż gminną ma największy wpływ na liczbę prowadzonych kontroli, na ile są one skuteczne i czy sprawcy wykroczeń są karani.

Jak wskazują powyższe dane, w 2022 roku w porównaniu do roku poprzedniego **zdecydowanie spadła liczba zgłoszeń podejrzenia wykroczenia w zakresie ochrony powietrza**. W 2021 roku przyjęto blisko 7 tys. zgłoszeń, a w 2022 zaledwie 4,5 tys. Spadek aktywności mieszkańców w zgłaszaniu podejrzenia np. spalania odpadów może wynikać między innymi z wypowiedzi prominentnych polityków partii rządzącej, którzy stwierdzali, że minionej zimy można palić niemal wszystkim. Nie bez znaczenia był zapewne również fakt przesunięcia terminów wymiany starych pieców i kotłów w Małopolsce będący sygnałem, iż przepisy antysmogowe mają aktualnie mniejsze znaczenie.

Aktywność mieszkańców w składaniu zgłoszeń w 2022 roku istotnie różni się w zależności od rodzaju gminy – w przypadku gmin bez straży miejskiej/gminnej było to 1363

³ https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2022/05/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce_2022.pdf

zgłoszeń, zaś w gminach ze strażą 3147, a więc ponad dwa razy więcej. Skupiając się na tym aspekcie warto podkreślić, iż liczba domów jednorodzinnych, w których przeprowadzane mogą być kontrole jest zbliżona w obu rodzajach gmin (173,8 tys. w gminach ze strażą oraz 156,4 tys. w gminach bez straży), a mimo to liczba zgłoszeń znacząco się różni. Być może jest to spowodowane mniejszą świadomością problemu w gminach bez straży lub przeświadczeniem, że zgłoszenie podejrzenia wykroczenia nie będzie w tego rodzaju gminach skuteczne.

W zależności od faktu posiadania straży gminnej, odnotowujemy duże różnice w liczbie osób uprawnionych do prowadzenia kontroli palenisk. Takie upoważnienie może zostać wydane przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zarówno strażnikom miejskim lub gminnym, jak również pracownikom urzędu miasta lub gminy. **W 2022 roku w gminach bez straży na jedną osobę upoważnioną przypada ponad trzykrotnie więcej domów do kontroli niż w gminach ze strażą.** Na pewno ma to znaczenie dla czasu realizacji kontroli, a co za tym idzie również możliwości stwierdzenia wykroczenia na miejscu. W gminach ze strażą na jednego upoważnionego przypadało 319 domów, a w gminach bez straży aż 1036. W 2021 roku było to odpowiednio 262 oraz 1023. Zmiana ta wynika z faktu, iż w roku 2022 **wzrosła liczba domów do kontroli, a sumaryczna liczba osób odpowiedzialnych za ich wykonywanie zamiast wzrosnąć – spadła.** W przypadku gmin bez straży, w których za kontrole palenisk odpowiedzialni są upoważnieni pracownicy urzędu należy również pamiętać, iż osoby te, oprócz prowadzenia kontroli muszą wywiązywać się także z szeregu innych obowiązków (niezwiązanych z tematem kontroli), a co za tym idzie ich skuteczność w tym zakresie może być niższa.

Liczba wykonywanych kontroli palenisk w 2022 roku utrzymuje się na zbliżonym do 2021 poziomie (niewielki spadek – z 15 638 do 15 190). **Liczba kontroli, tak jak w roku poprzednim jest wyższa w gminach ze strażą** – 9380 w porównaniu do 5810.

Porównując liczbę przeprowadzonych kontroli z liczbą osób upoważnionych do prowadzenia takich działań można zauważyć, iż **w 2022 roku jeden kontroler wykonał średnio 22 kontrole** (zakładając, że jedna kontrola przeprowadzana była przez jedną osobę). Biorąc pod uwagę

Dobra praktyka

Gminy: Igołomia-Wawrzeńczyce oraz Koniusza zatrudniają jednego wspólnego strażnika gminnego, który dzieli swoją pracę na dwie gminy. Pomimo zatrudnienia w każdej z nich na pół etatu, jego kontrole spalania odpadów charakteryzują się dużą skutecznością. Jest to rozwiązanie, które z jednej strony pozwala na prowadzenie kontroli w mniejszych gminach, a z drugiej nie obciąża zbytnio budżetów gminnych.

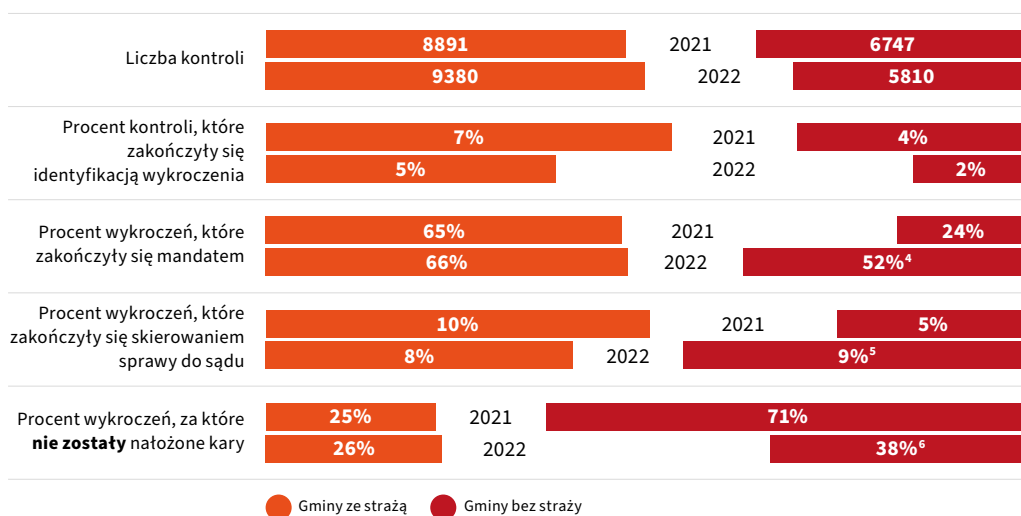
Dobra praktyka

W Gminie Skawina kontrole bardzo często wykonywane są zespołowo, w połączeniu: pracownicy gminy oraz funkcjonariusze straży miejskiej. Dzięki takiemu podejściu kontrola ma szansę być skuteczniejsza – strażnik może skupić się na części typowo kontrolnej, a urzędnik na aspekcie edukacyjnym kontroli. Co więcej, działania kontrolne prowadzone są również po godzinie 16:00, szczególnie w sezonie grzewczym, co nie jest często spotykaną praktyką. Długi czas prowadzenia kontroli w ciągu doby pozytywnie wpływa na możliwość skutecznego wykrywania nieprawidłowości.

liczbę dni roboczych w sezonie grzewczym (ok. 100 dni) widzimy, iż **przeciętny urzędnik/strażnik realizował średnio niewiele ponad 1/5 kontroli dziennie.**

Zwraca uwagę fakt, że jedynie **2% kontroli w gminach bez straży kończy się stwierdzeniem wykroczenia.** W gminach ze strażą odsetek ten również jest niski, ale wyższy niż w gminach bez straży (5%). Znaczące różnice występowały również w roku 2021. Było to odpowiednio 7 oraz 4%, co jednocześnie pokazuje, iż podczas kontroli **w roku 2022 rzadziej wykrywano spalanie odpadów lub nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej niż w roku 2021.**

Rzadkie stwierdzanie wykroczeń może wynikać z faktu, że **dominująca część prowadzonych kontroli to kontrole rutynowe,** a nie realizowane na zgłoszenie – w 2022 roku w gminach ze strażą kontrole rutynowe to ok. 60%, a w gminach bez straży aż 80%. Do prowadzenia kontroli rutynowych zobowiązuje gminy Program ochrony powietrza, który określa minimalną liczbę tego typu kontroli.

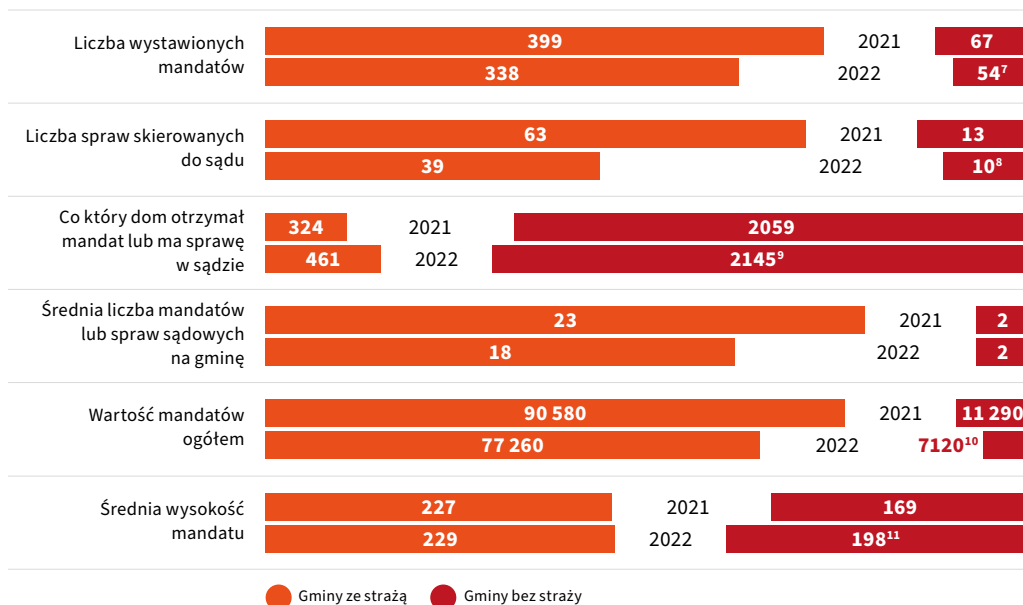
Duże różnice widoczne są również w efektach końcowych kontroli, w ramach których zidentyfikowano wykroczenia. **W przypadku gmin bez straży 38% stwierdzonych wykroczeń nie kończy się nałożeniem kary – nie nałożono mandatu ani nie skierowano sprawy do sądu, co daje mieszkańcom poczucie bezkarności za złamanie prawa.** W gminach ze strażą takich przypadków jest nieco mniej – 26%. Różnice mogą być związane z faktem, że urzędnicy nie mają możliwości wystawiania mandatów. Niezrozumiałe jest jednak dlaczego tak rzadko kierują sprawy do sądu. W 39 gminach objętych analizą, które nie posiadają straży, w całym 2022 roku skierowano jedynie 10 spraw do sądu.

⁴ wyliczenia wyłącznie dla gmin, w których wiadomo czy nałożono mandat

⁵ wyliczenia wyłącznie dla gmin, w których wiadomo czy skierowano sprawę do sądu

⁶ wyliczenia wyłącznie dla gmin, w których wiadomo czy nałożono karę

W przypadku nakładania kar za wykroczenia w gminach bez straży widać także duże różnice w porównaniu do roku 2021 – wykroczeń, za które nie nałożono żadnej kary było wtedy aż 71%, rok później 38%. Świadczy to o poprawie sytuacji w tego typu gminach – mniej mieszkańców popełniających wykroczenia pozostaje bezkarnych. W przypadku gmin ze strażą różnice są niewielkie – 25% w 2021 roku oraz 26% w 2022 roku.

W gminach bez straży kontrole kończyły się mandatem lub skierowaniem sprawy do sądu w co 2145 domu. Są to także zaledwie 2 mandaty lub sprawy sądowe na gminę rocznie. Dane te pokazują jak dalece niewydolne są kontrole w gminach bez straży gminnej. Dla porównania w gminach ze strażą kara dotyczyła 1 domu na 461, a rocznie na gminę odnotowano 18 kontroli, które skończyły się mandatem lub sprawą w sądzie. To również bardzo niskie wskaźniki, niemniej widać ogromną różnicę między gminami ze strażą i bez straży.

Dobra praktyka:

Pozytywnym działaniem z punktu widzenia skuteczności kontroli, prócz prowadzenia ich poza godzinami pracy urzędu jest również wykonywanie ich niezwłocznie po przyjęciu zgłoszenia podejrzenia łamania przepisów. Sprawia to, iż zwiększają się szanse wykrycia naruszenia np. spalania odpadów czy innych niedozwolonych materiałów. Przykładem może być Nowy Sącz, gdzie kontrole są przeprowadzane bardzo szybko – w czasie od 15 minut do 1 godziny od zgłoszenia konieczności podjęcia interwencji.

⁷ brak danych dla 4 gmin

⁸ brak danych dla 2 gmin

⁹ wyliczenia wyłącznie dla gmin, w których podano informacje o wymierzonej karze

¹⁰ dla 8 gmin z danymi, dane znane dla 36 mandatów

¹¹ wyliczenia na podstawie mandatów, których wartość jest znana

Uwagę zwraca również **niska wartość mandatów**: w gminach ze strażą gminną lub miejską jest to średnio 229 zł, a w gminach bez straży 198 zł – podczas gdy mandat karny za spalanie odpadów lub niedozwolonego paliwa może wynosić do 500 zł. W poprzednim roku średnia wartość mandatu wynosiła odpowiednio 227 zł oraz 169 zł, co oznacza, że wartość mandatu w gminach ze strażą utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie, a w gminach bez straży wzrosła o ok. 30 zł. Wciąż są to jednak wartości bardzo niskie i najprawdopodobniej niewystarczające, aby powstrzymać mieszkańców przed potencjalnymi wykroczeniami w tym zakresie w przyszłości.

Ważnym aspektem są również godziny, w których wykonywane są kontrole palenisk. **W zdecydowanej większości gmin bez straży kontrole prowadzone są jedynie w godzinach pracy urzędu.** Zaledwie 26% z nich deklaruje kontrolowanie również w innych godzinach. Oznacza to, że kontrole w większości tego typu gmin nie są prowadzone na przykład wieczorem, kiedy wiele osób dokłada paliwo do pieca lub kotła i może dochodzić do naruszenia przepisów dotyczących ochrony powietrza.

PORÓWNANIE DZIAŁAŃ KONTROLNYCH W POWIECIE KRAKOWSKIM, NOWOTARSKIM, OŚWIĘCIMSKIM ORAZ WIELICKIM

W ramach analizy dokonano również porównania działań kontrolnych w czterech małopolskich powiatach: krakowskim, nowotarskim, oświęcimskim oraz wielickim. Pod uwagę wzięto 8 kryteriów:

1. Odsetek gmin ze strażą miejską/gminną;
2. Liczba domów jednorodzinnych przypadająca na jednego kontrolera;
3. Liczba kontroli przypadająca na 100 domów jednorodzinnych;
4. Odsetek ujawnionych podczas kontroli wykroczeń;
5. Liczba nałożonych mandatów i spraw skierowanych do sądu w stosunku do liczby wykroczeń;
6. Średnia wartość mandatu;
7. Odsetek kontroli, podczas których została pobrana próbka popiołu;
8. Średnia liczba kontroli na dzień wykonanych przez jednego kontrolera (przy założeniu 100 dni roboczych w sezonie grzewczym).

W pierwszej kolejności przeanalizowano gminy pod kątem obecności straży miejskiej/gminnej. W tym przypadku liderem jest powiat wielicki, w którym 40% gmin posiada takie służby. W przypadku pozostałych powiatów jest to od 21 do 24%.

Jeśli chodzi o liczbę upoważnionych osób do prowadzenia kontroli przestrzegania przepisów o ochronie powietrza, na szczycie zestawienia znajduje się powiat krakowski, w którym upoważnienie takie posiada 98 osób. Najgorzej sytuacja wygląda w powiecie wielickim, gdzie upoważnionych do prowadzenia kontroli jest zaledwie 32 strażników lub pracowników gminy. Z uwagi na spore różnice w wielkości poszczególnych powiatów, dane te porównano z liczbą domów jednorodzinnych, aby sprawdzić, ile z tych budynków przypada na jedną upoważnioną do kontroli osobę. Pod tym kątem najlepiej wypada powiat oświęcimski (623 domy na jednego kontrolera), a najgorzej wielicki (1179 domów). Na przeciętnego

kontrolującego w powiecie wielickim przypada więc prawie dwa razy więcej budynków jednorodzinnych niż na kontrolera w powiecie oświęcimskim.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Odsetek gmin ze strażą miejską/gminną	24%	21%	22%	40%
Liczba osób upoważnionych do prowadzenia kontroli	98	41	46	32
Liczba domów jednorodzinnych przypadająca na jednego kontrolera	867	1115	623	1179

Z pozyskanych danych wynika, iż najwięcej kontroli przestrzegania przepisów dotyczących ochrony powietrza prowadzonych było w powiecie krakowskim (3706), najmniej zaś w powiecie wielickim (1234). Po porównaniu tych informacji z liczbą domów jednorodzinnych w powiatach, jest to w ujęciu rocznym odpowiednio 4,4 kontroli na 100 domów jednorodzinnych w powiecie krakowskim oraz zaledwie 3,3 kontroli w powiecie wielickim. Liderem jest powiat oświęcimski – 5,4 kontroli przypadające na 100 domów.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Liczba kontroli przeprowadzonych w 2022 roku	3706	1773	1541	1234
Liczba kontroli przypadająca na 100 domów jednorodzinnych	4,4	3,9	5,4	3,3

Analizując dane pod kątem ujawnionych wykroczeń zauważamy, że wartości te także znacznie różnią się w zależności od powiatu. Wykrywalność jest największa w powiecie krakowskim (4,4% kontroli kończy się ujawnieniem wykroczenia), a najmniejsza w powiecie nowotarskim (w zaledwie 1% wszystkich przeprowadzonych kontroli ujawniane jest wykroczenie). Ciężko jest wnioskować co jest przyczyną różnic w wykrywalności wykroczeń – może to być związane z różnym czasem reakcji na zgłoszenie (czas pomiędzy przyjęciem zgłoszenia a przeprowadzeniem kontroli), jak i różnicami w procedurach kontrolnych, które mogą sprawiać, że wykroczenia nie są ujawniane (na przykład brak podjęcia działań takich jak: pobór próbki popiołu/paliwa, sprawdzenie certyfikatu jakości paliwa, sprawdzenie wilgotności drewna).

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Liczba ujawnionych wykroczeń	163	17	48	44
Odsetek ujawnionych podczas kontroli wykroczeń	4,4%	1%	3,1%	3,6%

Duże różnice widoczne są również w przypadku liczby nakładanych mandatów i spraw kierowanych do sądu. W powiecie oświęcimskim zaledwie 42% kontroli, w których ujawniono wykroczenie zakończyło się mandatem lub skierowaniem sprawy do sądu. Najlepiej pod tym kątem prezentuje się powiat wielicki (efektem 70,5% ujawnionych wykroczeń było nałożenie mandatu lub postępowanie sądowe). W pozostałych powiatach było to odpowiednio 53% (pow. nowotarski) oraz 69% (pow. krakowski). Oznacza to, że w dużej części przypadków mieszkańcy łamiący prawo pozostają bezkarni i nawet w przypadku wykrycia nieprawidłowości, nie ponoszą odpowiednich konsekwencji. Również średnia wysokość mandatu zdaje się być niewspółmierna do szkodliwości czynu, jakim jest spalanie odpadów czy nieprzestrzeganie uchwały antyśmogowej. W powiecie wielickim w 2022 roku było to zaledwie 189 zł, podczas gdy maksymalny wymiar tej kary może wynosić 500 zł. Najwyższe mandaty nakładane były w powiecie nowotarskim (średnio 240 zł). Wyliczenia w tych kategoriach zostały przeprowadzone wyłącznie dla gmin, które dysponują danymi odnośnie liczby skierowanych spraw do sądu, liczby nałożonych mandatów oraz ich wartości.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Liczba nałożonych mandatów	100¹²	8	14¹³	31
Liczba spraw skierowanych do sądu	9¹²	1	2¹²	0
Liczba nałożonych mandatów i spraw skierowanych do sądu w stosunku do liczby wykroczeń	69,4%¹⁴	52,9%	42,1%¹⁴	70,5%
Wartość wszystkich nałożonych mandatów	16 920¹⁵	1200¹⁶	3240	5850
Średnia wartość mandatu	203,86¹⁷	240,00¹⁷	231,43	188,71

¹² brak danych dla 1 gminy

¹³ brak danych dla 2 gmin

¹⁴ wyliczenia wyłącznie dla gmin, w których podano informacje o wymierzonej karze

¹⁵ brak danych o wartości 17 mandatów

¹⁶ brak danych o wartości 3 mandatów

¹⁷ wyliczenia na podstawie mandatów, których wartość jest znana

Podczas analizy wykrywalności naruszeń przepisów o ochronie powietrza wspomniano o tym, iż procedura prowadzenia kontroli może mieć bardzo duży wpływ na to, jak wiele wykroczeń jest identyfikowanych w jej trakcie. Często zdarza się, iż potwierdzenie spalania odpadów czy niedozwolonego paliwa jest niemożliwe wyłącznie podczas samych oględzin paleniska – należy wtedy sprawdzić certyfikat jakości paliwa, pobrać próbkę popiołu lub zbadać wilgotność drewna. Z analizy pod tym kątem wynika, iż próbki popiołu, w celu sprawdzenia czy w palenisku nie były spalane odpady, były pobierane bardzo rzadko; najrzadziej w powiecie oświęcimskim – w zaledwie 1,3% wszystkich wykonanych kontroli, a najczęściej w krakowskim – w ponad 4% kontroli.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Liczba pobranych w 2022 roku próbek popiołu	153	35	20	24
Odsetek kontroli podczas których została pobrana próbka popiołu	4,13%	1,97%	1,3%	1,94%

Średnio jeden kontroler wykonał w 2022 roku od 33,5 (pow. oświęcimski) do 43 (pow. nowotarski) kontroli. Biorąc pod uwagę liczbę dni roboczych w sezonie grzewczym (ok. 100 dni) widzimy, iż w najlepszej sytuacji (pow. nowotarski) przeciętny urzędnik/strażnik nie realizuje nawet połowy kontroli dziennie. Jeszcze gorzej sytuacja wygląda w pozostałych powiatach: powiat wielicki to zaledwie 0,39 kontroli dziennie wykonanych przez jednego strażnika, krakowski – 0,38, a oświęcimski – 0,34.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Średnia liczba kontroli wykonana przez jednego kontrolera w 2022 roku	37,82	43,24	33,50	38,56
Średnia liczba kontroli na dzień wykonana przez jednego kontrolera (przy założeniu 100 dni roboczych w sezonie grzewczym)	0,38	0,43	0,34	0,39

Wszystkie cztery powiaty porównano pod względem ośmiu najważniejszych kryteriów związanych z działaniami kontrolnymi opisanymi wcześniej. Przedstawione zostały one w poniższej tabeli. W każdej kategorii przyznano od 1 do 4 punktów – 1 za najmniejsze osiągnięcia pod kątem danego działania, 4 za największe. Przykładowo, w przypadku średniej wartości mandatu 4 punkty przyznano powiatowi nowotarskiemu (najwyższa wartość mandatów), a 1 punkt wielickiemu (najniższa wartość). Podsumowując wszystkie kategorie, działania

kontrolne prowadzone są najlepiej w powiecie krakowskim (24 punkty), a najgorzej w powiecie oświęcimskim (18 punktów).

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Odsetek gmin ze strażą miejską/gminną	3	1	2	4
Liczba domów jednorodzinnych przypadająca na jednego kontrolera	3	2	4	1
Liczba kontroli przypadająca na 100 domów jednorodzinnych	3	2	4	1
Odsetek ujawnionych podczas kontroli wykroczeń	4	1	2	3
Liczba nałożonych mandatów i spraw skierowanych do sądu w stosunku do liczby wykroczeń	3	2	1	4
Średnia wartość mandatu	2	4	3	1
Odsetek kontroli podczas których została pobrana próbka popiołu	4	3	1	2
Średnia liczba kontroli na dzień wykonana przez jednego kontrolera (przy założeniu 100 dni roboczych w sezonie grzewczym)	2	4	1	3
	24	19	18	19

PODSUMOWANIE

Choć świadomość na temat zanieczyszczenia powietrza cały czas wzrasta, stan egzekucji przepisów antysmogowych, w tym kontrola palenisk, wciąż pozostawia wiele do życzenia. Mieszkańcy wielu małopolskich miejscowości nadal pozostają bezbronni wobec sąsiadów spalających odpady czy łamiących przepisy uchwały antysmogowej.

Skuteczne wdrażanie uchwał antysmogowych oraz pozostałych przepisów o ochronie powietrza jest możliwe tylko wtedy, gdy mieszkańcy, którzy dopuszczają się wykroczeń w tym zakresie czują, że każde ich niedozwolone działanie jest zauważane i nieuchronnie karane. Jest to szczególnie trudne w sytuacji, gdy czołowi politycy podczas spotkań z mieszkańcami, w obecności mediów bagatelizują obowiązujące prawo i wręcz namawiają ich do łamania przepisów.

Bez skutecznej kontroli przepisów antysmogowych mieszkańcy Małopolski jeszcze przez długi czas będą skazani na oddychanie zanieczyszczonym powietrzem. Jak pokazuje niniejszy raport, sytuacja w tym zakresie wciąż budzi poważne zastrzeżenia, na co wpływ miały na pewno także zmiany w uchwale antysmogowej dla Małopolski.

2023

